

communicative practices to work and be perceived as such, the specific x-phemistic intentionality-attitude underlying their use must be recognized and ascribed to speakers by their audience. In order for a discourse string to give rise to the euphemistic interpretation, its addressees must recognize that a different, stronger and contextually inappropriate word or expressions could have been used instead of the one actually uttered but was not due to face-saving considerations.

According to Rawson euphemisms may sometimes be used unconsciously [12, p. 3]. He notes, however, that instances of such a use include mainly linguistic units that appeared so long ago that hardly anyone remembers the original motivation. Rawson exemplifies this category by such now orthophemistic terms as *cemetery* (from the Greek word for 'sleeping place'), which replaced the more deathly *graveyard* [12, p. 3]. Thus, it is probably safe to presume that in the predominant majority of cases, being euphemistic means behaving intentionally and such verbal behavior can be only be explained from the pragmatic standpoint.

The above view of x-phemistic communication can be summarized by saying that unlike certain grammatical classes, there is no natural class or category of linguistic units, which are intrinsically euphemistic or dysphemistic as any word or expression of a language is potentially open to x-phemistic interpretation depending on the context of its use/the intentionality underlying production of utterances containing them.

Список літератури

1. Сеничкина Е.П. Эвфемизмы русского языка / Е.П. Сеничкина. — М. : Высшая школа, 2006. — 151 с.
2. Allan K. Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon / K. Allan, K. Burridge. — Oxford : Oxford University Press, 1991. — 288 p.
3. Allan, K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language / K. Allan, K. Burridge. — Cambridge: Cambridge University Press, 2006. — 303 p.
4. Austin J. L. How to Do Things with Words / J. L. Austin. — Oxford : Oxford University Press, 1962. — 192 p.
5. Croom A.M. Slurs / A.M. Croom // *Language Sciences*. — 2011. — *Volume 33*. — *Issue 3*. — P. 343—358.
6. Daly N. Expletives as solidarity signals in FTAs on the factory floor / N. Daly, J. Holmes // *Journal of Pragmatics*. — 2004. — № 36. — P. 945—964.
7. Fussell P. Class: A guide through the American status system / P. Fussell. — New York : Summit Books, 1983. — 208 p.
8. Hill J. The Everyday Language of White Racism / J. Hill. — United Kingdom : Willey Blackwell, 2008. — 240 p.
9. Hom C. The semantics of racial epithets / C. Hom // *Journal of Philosophy*. — 2008. — № 105. — P. 416—440.
10. Hornsby J. Meaning and uselessness: How to think about derogatory words / J. Hornsby // *Midwest Studies in Philosophy*. — 2001. — № 25. — P. 128—141.
11. Mateo J. Insults: A relevance-theoretic taxonomical approach to their translation / J. Mateo, F. Yus // *International Journal of Translation*. — 2000. — № 12(1). — P. 97—130.
12. Rawson H. A dictionary of euphemisms and other doubletalk / H. Rawson. — New York : Crown Publishers, Inc., 1995. — 473 p.
13. Sperber D. Fodor's frame problem and relevance theory (reply to Chiappe & Kukla) / D. Sperber, D. Wilson // *Behavioral and Brain Sciences*. — 1996. — № 19. — P. 530—532.
14. Dijk T. van Discourse and context: a sociocognitive approach / T. van Dijk. — Cambridge : Cambridge University Press, 2010. — 284 p.
15. Warren B. What euphemisms tell us about the interpretation of words / B. Warren // *Studia Linguistica*. — 1992. — № 46. — P. 128—182.

УДК 811.111'42

Сікорський Т.В. (Чернівці)

ДО МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ “HUMAN RIGHTS”

Досліджується моделювання концептосфери “human rights”. Здійснюється семантичний аналіз репрезентанта концепту. Побудовано лексико-семантичне поле “human rights”. Вирізнено центр і периферію в його структурі.

Ключові слова: концептуальний аналіз, концепт, концептосфера, дефініційний аналіз, лексико-семантичне поле, структура поля.

Исследуется моделирование концептосферы “human rights”. Осуществлен семантический анализ репрезентанта концепта. Выделены центр и периферия в его структуре.

Ключевые слова: концептуальный анализ, концепт, концептосфера, дефиниционный анализ, лексико-семантическое поле, структура поля.

The present paper deals with the conceptual modeling of “human rights” and the semantic analysis of the representant. The lexical-semantic field of “human rights” is compiled and its centre and periphery are differentiated.

Key words: conceptual analysis, concept, conceptual sphere, definitionl analysis lexical-semantic field, LSF structure.

До теперішнього часу дослідниками розроблено декілька методик опису та вивчення концептів. У рамках даної праці будуть розглянуті найбільш актуальні прийоми і методики концептуального аналізу, метод, “який є логічним продовженням семантичного аналізу, але якщо для семантичного аналізу достатньо виявити перелік компонентів, що залучені до структури значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні співвідноситися між собою й бути об’єднані у складі певної (схемної) структури” [3, с. 102].

Доцільним вважаємо звернутися до проблеми термінологізації поняття “концепт”, оскільки загальноприйнятне визначення відсутнє. Існуючі в лінгвістиці підходи до розуміння концепту зводяться до лінгвокогнітивного, психолінгвістичного та лінгвокультурологічного осмислення цього явища.

Концепт як *лінгвокогнітивний феномен* – це одиниця “ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам’яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної у людській психіці” [5, 48].

У рамках *психолінгвістики* концепт – це “спонтанно функціонуюча в пізнавальній та комунікативній діяльності індивідуума базова перцептивно-когнітивно-афективна освіта динамічного характеру, що відповідає закономірностям психічного життя людини і внаслідок цього за рядом параметрів відрізняється від понять і значень як продуктів наукового опису з позицій лінгвістичної теорії” [2, с. 31].

Лінгвокультурний підхід до розуміння концепту (культурного концепту) полягає в тому, що концепт визнається базовою одиницею культури, її концентратом [15, с. 116].

Метою концептуального аналізу можна вважати “виявлення парадигми культурно значущих концептів і опис їх концептосфери” [1, с. 80]. Об’єктом концептуального дослідження виступають смисли, що передаються окремими словами, граматичними категоріями або текстами, причому залучення великого корпусу контекстів вживання мовної одиниці у різних регістрах дискурсу дозволяє не тільки окреслити даний концепт, але й структурувати його, виокремлюючи найбільш характерні ознаки. Окремі аспекти та методики даного аналізу описані у працях вітчизняних учених. Так, В. Кононенко акцентує увагу на концептуальному аналізі дискурсу (2004); О. Селіванова розглядає аспекти моделювання як основу концептуального аналізу у когнітивній науці (2002); комплексну методику концептуального аналізу, де враховано результати дефініційного, контекстуального, етимологічного й концептуального аналізу пропонує М. Полюжин (2009). Серед зарубіжних дослідників виділимо праці Н. Арутюнової, яка розглядає концептуальний аналіз у контексті моделювання концепту та встановлення його зв’язку з іншими конститuentами (1994). Психолінгвістичний експеримент у рамках концептуальних досліджень запровадив Дж. Лакофф (1990); теорію метафоричного моделювання запропонував М. Джонсон (1990).

Метою нашої праці є моделювання концептосфери “*human rights*”, що спричинило потребу реалізації наступних завдань:

- семантичний аналіз словосполучення “*human rights*” як домінантного репрезентанта концепту;
- моделювання лексико-семантичного поля як системи вербалізації концептосфери “*human rights*”.

Актуальність даної роботи зумовлена проблематикою лінгвоконцептуального аналізу концептів у різних типах дискурсу, оскільки саме цей метод забезпечує глибоке проникнення у зміст і смисл концепту.

Об’єктом дослідження виступає словосполучення “*human rights*”.

Предмет – функціональні та семантичні зв’язки зазначеного словосполучення у системі мови та структурі дискурсу.

Матеріалом слугують тлумачні словники політичних, юридичних та ділових термінів сучасної англійської мови.

Тему прав людини, в умовах розвитку інформаційних технологій та поширення цього концепту в дискурсі, слід назвати об’єктивною реальністю і віднести до глобальних процесів. Дослідження концепту “*human rights*” знаходиться у фокусі різних гуманітарних і соціальних наук, особливо політичного дискурсу, у рамках якого поняття обширно досліджувалося – Alain Pellet (2000), Glendon (2001), Freeman (2002), Littman, David G. (2003), Beitz (2009). Водночас констатуємо відсутність ґрунтовних інтегральних лінгвістичних досліджень лексичного значення та способів вербалізації концепту в мовній картині світу.

На першому етапі дослідження проведемо дефініційний аналіз визначення “*human rights*” у різних типах дискурсу, оскільки актуалізація концепту в різних типах регістру може мати протилежну прагматичну маркованість [4]. Дефініційний аналіз “*human rights*” проводимо у рамках політичного, юридичного та ділового дискурсів. Справа в тому, що концепт “*human rights*” локалізований, зазвичай, саме у цих регістрах.

Для встановлення семантики словосполучення “*human rights*” у рамках політичного дискурсу проаналізуємо його дефініції у словниках політичних термінів:

1. “*Human rights are a special sort of inalienable moral entitlement. They attach to all persons equally*” [12];
2. “*Human rights are basic rights or freedoms to which all human beings are entitled and in whose exercise a government may not interfere (including rights to life and liberty as well as freedom of thought and expression and equality before the law)*” [9];
3. “*Human rights were defined in The Universal Declaration of Human Rights, which was adopted by the United Nations in 1948. It was a historic step brought about in response to the horrors of World War II. Article 1 of the declaration states, “All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood”* [11].

Резюмуємо, що в політичному дискурсі “*human rights*” визначається основними правами і свободою людини (у тому числі права на життя і свободу думки і слова), які уряд не може порушувати. Базові принципи прав людини викладені у Загальній декларації прав людини ООН.

Наведемо приклади визначення концепту тлумачними словниками юридичних термінів:

1. “Human rights are freedoms established by custom or international agreement that impose standards of conduct on all nations. Human rights are distinct from civil liberties, which are freedoms established by the law of a particular state and applied by that state in its own jurisdiction. Specific human rights include the right to personal liberty and Due Process of Law; to freedom of thought, expression, religion, organization, and movement; to freedom from discrimination on the basis of race, religion, age, language, and sex; to basic education; to employment; and to property. Human rights laws have been defined by international conventions, by treaties, and by organizations, particularly the United Nations. These laws prohibit practices such as torture, Slavery, summary execution without trial, and Arbitrary detention or exile” [10];

2. “Human rights are rights and freedom to which every human being is entitled. Protection against breaches of these rights committed by a state” [13];

3. “Human rights deals with the concepts of humanitarian intervention, self-determination, and providing relief to the wounded and other victims of armed conflicts and oppression.” [14].

Поняття “human rights” у юридичному дискурсі трактується як права та свободи людини, закріплені міжнародними угодами, які формують загальні норми поведінки для всіх народів.

Тлумачні словники ділових термінів подають такі визначення “human rights”:

1. “Human rights are the fundamental rights that humans have by the fact of being human, and that are neither created nor can be abrogated by any government” [7];

2. “Fundamental rights, especially those believed to belong to an individual in whose exercise a government may not interfere, as the rights to speak, associate, work, etc.” [8];

3. “The term “human rights” refers to those rights that are considered universal to humanity, regardless of citizenship, residency status, ethnicity, gender, or other considerations” [6].

Тлумачні словники ділових термінів визначають “human rights” як універсальні права людини, що не залежать від громадянства, статусу проживання, етнічної належності, статі.

Підводячи підсумки розгляду специфіки визначення концепту “human rights” у політичному, юридичному та діловому регістрах дискурсу, можемо зробити такі висновки:

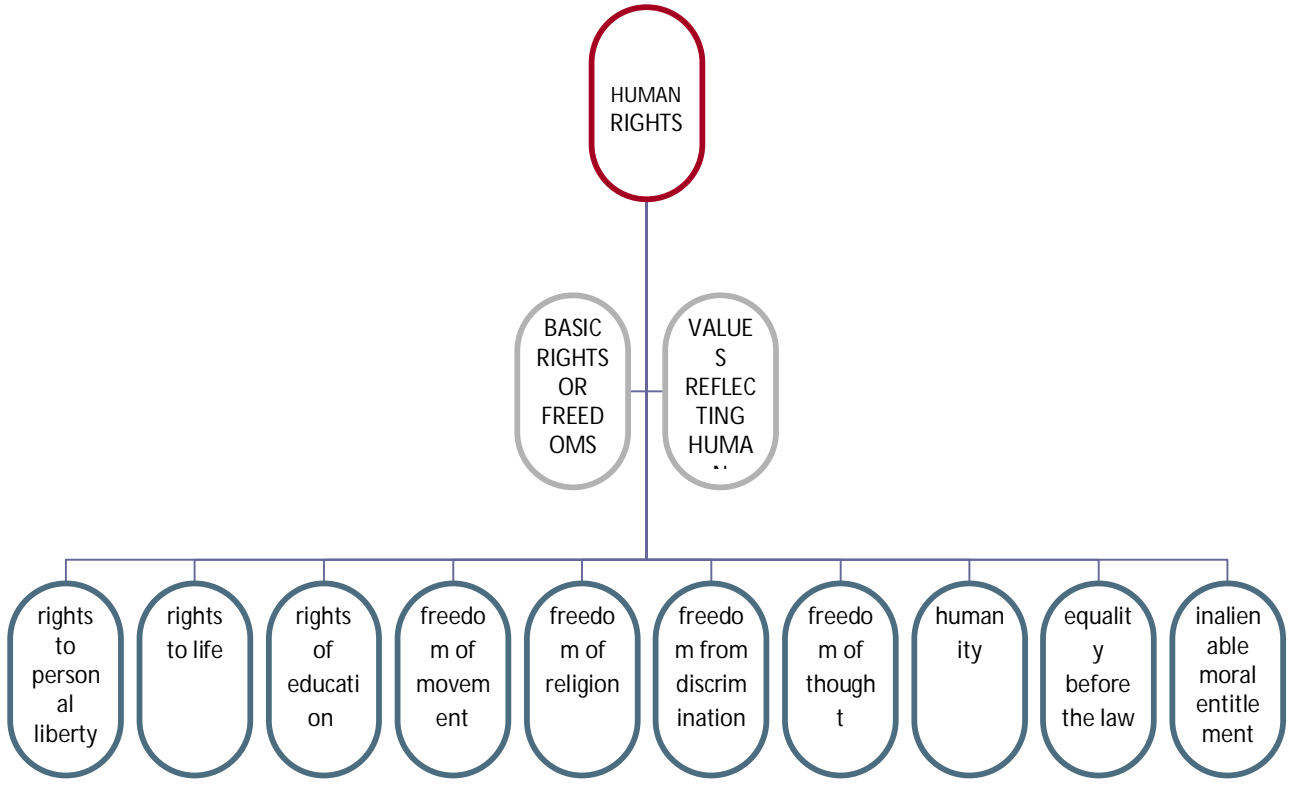
Концепт “human rights” знаходить множинну репрезентацію в усіх трьох регістрах дискурсу. Разом з тим актуалізація понятійної, ціннісної та образної складової у даних дискурсах має свою специфіку.

У політичному дискурсі “human rights” представлено у Загальній декларації прав людини ООН, де концепт виступає ключовим поняттям і визначається як “право людини народжуватися вільною і бути рівною у правах та ставленні”.

Юридичний дискурс актуалізує дещо інший зміст “human rights”, а саме як “поняття, пов’язане з гуманітарною підтримкою, самовизначенням і наданням допомоги пораненим та іншим жертвам збройних конфліктів”. Основними правами людини вважається свобода віросповідання, свобода слова, право на життя, освіту, особисту свободу та ін., що є необхідними для дотримання відповідно до вимог законодавства / нормативних правових актів.

У діловому дискурсі “human rights” представлено як права та свободи, які вважаються універсальними для людства і не залежать від громадянства, статусу проживання, етнічної належності, статі чи інших факторів.

Змодельюємо концептосферу “human rights” на матеріалі трьох регістрів дискурсу.

Лексико-семантичне поле (ЛСП) “*human rights*” репрезентує його концептосферу. Структура ЛСП включає: мегаполе (*basic rights and freedoms*), поле (*values reflecting human*) та мікрополе (*rights to personal liberty, rights to life, freedom of thought, equality before the law, freedom from discrimination, right of education, freedom of movement, freedom of religion, inalienable moral entitlement*).

Отже, трактування “*human rights*” сьогодні зосереджено на з'ясуванні змісту складників термінологічних понять: право на особисту свободу, право на життя, рівність перед законом, право на вибір релігії, право на освіту та ін., які доповнюють концепт “*human rights*”, конкретизують та описують його. Різні види дискурсу створюють умови для актуалізації різних компонентів концептуального змісту. При цьому повна реконструкція концепту можлива лише на основі аналізу його функціонування в різних видах дискурсу. Перспективним вважаємо проведення концептуального аналізу концепту “*human rights*” у варіантологічному аспекті.

Список використаної літератури

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста / Л.Г. Бабенко, И.Е. Васильев, Ю.В. Казарин. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2004. – 495 с.
2. Залевская А.А. Текст и его понимание / А.А. Залевская. – Тверь : Изд. Тверского госуниверситета, 2001. – 155 с.
3. Мартинюк А.П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці / А.П. Мартинюк // Проблеми романо-германської філології : Зб. наук. пр. – Ужгород, 2006. – С. 92 – 107.
4. Михайленко В.В. Вербалізація концепту «public governance» [Електронний ресурс] / В.В. Михайленко // Становлення та розвиток інститутів та інструментів громадянського суспільства в системі відтворювальних процесів: філософський, правовий, прикладний аспект: інтернет-конференції (23.11.2012), Секція 5. – Чернівці, 2012.
5. Степанов Ю.С. Имя в теории культуры: неслучайность именования // Имя: слово, словосочетание, предложение, текст / Ю.С. Степанов – К. : Институт системных исследований, 1993. – С. 21-49.
6. About.com Civil liberties [Electronic resource] // Access mode: <http://civilliberty.about.com/od/internationalhumanrights/g/Human-Rights-Definition.html>
7. Business Dictionary.com [Electronic resource] // Режим доступу: <http://www.businessdictionary.com/definition/human-rights.html>
8. Dictionary.com [Electronic resource] // Access mode: <http://dictionary.reference.com/browse/human+rights>
9. The Babylon 10 Dictionary [Electronic resource] // Access mode: <http://dictionary.babylon.com/human%20right/>
10. The Free Dictionary [Electronic resource] // Access mode: <http://legaldictionary.thefreedictionary.com/human+rights>
11. The iAmerican Spirit Dictionary [Electronic resource] // Access mode: <http://www.iamericanspirit.com/>
12. The Oxford Reference Dictionary [Electronic resource] // Access mode: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199207800.001.0001/acref-9780199207800-e-619?rskey=RFEoo6&result=670>
13. The Oxford Reference Dictionary [Electronic resource] // Access mode: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199551248.001.0001/acref-9780199551248-e-1847?rskey=sAb33K&result=1953>
14. USLegal Definitions [Electronic resource] // Access mode: <http://definitions.uslegal.com/h/human-rights/>
15. Wierzbicka A. Semantics, Culture and Cognition. / A. Wierzbicka – New York; Oxford, 1992. – 487 p.

УДК 378 - 057. 212

Служинська Л. Б. (Тернопіль)

ШЛЯХИ ПЕРЕДАЧІ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Зроблено спробу проаналізувати та охарактеризувати шляхи передачі економічних термінів німецької мови на українську, а саме: визначення поняття термін, класифікацію економічних термінів та методів перекладу.

Ключові слова: термін, поняття, економічна термінологія, методи перекладу, еквівалент.

Сделана попытка проанализировать и характеризовать пути передачи экономических терминов немецкого языка на украинский, а именно: определение понятия термин, классификацию экономических терминов и методов перевода.

Ключевые слова: термин, понятие, экономическая терминология, методы перевода, эквивалент.

The ways of transmission the German economic terms in the Ukrainian language. An attempt to analyze and to characterize the main problems investigated by the ways of transmission the German economic terms in the Ukrainian language, and specifically the definition of term and definition, classification of economical terms and methods of translation.

Key words: term, concept, economic terminology, methods of translation, equivalent.